

GORIŠKA KNJIŽNICA FRANCETA BEVKA NOVA GORICA

Martina Kocina

**GORIŠKA KNJIŽNICA FRANCETA BEVKA NOVA GORICA
KOT SREDIŠČE IZOBRAŽEVANJA UPORABNIKOV ZA
AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Nova Gorica, 2023

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Martina KOCINA

Naslov pisne naloge: Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica kot središče izobraževanja uporabnikov za aktivno državljanstvo

Kraj: Nova Gorica

Leto: 2023

Št. strani: 34 Št. slik: 4 Št. grafikonov: 9

Št. prilog: 1 Št. strani prilog: 4 Št. referenc: 36

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Goriški knjižnici Franceta Bevka Nova Gorica

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Kristina Hoffmann

UDK: 027(497.473Nova Gorica):37.017.4

Ključne besede: državljanstvo, vzgoja, vseživljenjsko učenje, splošne knjižnice, izobraževanje uporabnikov

Izvleček:

Pisna naloga zajema splošna teoretična izhodišča aktivnega državljanstva in koncepte izobraževanja za aktivno državljanstvo. Slednje skuša povezati z izobraževalno dejavnostjo splošnih knjižnic, ki si uporabnikom prizadevajo posredovati različna znanja in veščine. Namen pisne naloge je bil raziskati, ali uporabniki Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica poznajo pomen izraza aktivno državljanstvo, kakšne so potrebe lokalne skupnosti po izobraževanju za aktivno državljanstvo in koliko si uporabniki knjižnice želijo sodelovanja in povezovanja knjižnice z različnimi (lokalnimi) društvi in ustanovami. Raziskavo smo izvedli s kvantitativno metodo anketiranja. Spletni in pisni anketni vprašalnik je v celoti izpolnilo 120 anketirancev različnih ciljnih skupin. Aktivno državljanstvo je proces vseživljenjskega učenja. Eden izmed njegovih temeljnih ciljev je spodbuditi odgovornost državljanov na različnih področjih življenja in prav tu imajo splošne knjižnice pomembno vlogo. Njihovo povezovanje z lokalnim okoljem je namreč za izobraževanje na področju aktivnega državljanstva ključnega pomena. Poleg izobraževalne note je pomemben del poslanstva splošnih knjižnic tudi razvoj različnih oblik pismenosti, oboje pa ima velik vpliv na širjenje demokratičnega odločanja. Z raziskavo smo prepoznali izobraževalne potrebe uporabnikov in ugotovili, da bi Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica kot splošna izobraževalna ustanova lahko postala središče izobraževanja uporabnikov za aktivno državljanstvo.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
1.1	METODOLOGIJA	2
1.1.1	Omejitve raziskave	2
2	AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO	3
2.1	OPREDELITEV POJMA AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO.....	3
2.2	IZOBRAŽEVANJE ZA AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO	6
2.2.1	Oblike in metode izobraževanja za aktivno državljanstvo	10
2.3	VLOGA SPLOŠNIH KNJIŽNIC PRI IZOBRAŽEVANJU ZA AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO	11
3	GORIŠKA KNJIŽNICA IN NJEN RAZVOJ	15
4	RAZISKAVA	18
4.1	ANALIZA PODATKOV	18
4.1.1	Opis statistike po vprašanjih.....	18
4.1.2	Opis respondentov	24
5	RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI	26
6	NAVEDENI VIRI IN LITERATURA.....	31
	PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK	I

KAZALO SLIK

Slika 1: Shema dimenzij aktivnega državljanstva	5
Slika 2: Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica	16
Slika 3: Krajevne knjižnice v posameznih občinah.....	17
Slika 4: Potujoča knjižnica – izposojevališča in obiskani kraji po občinah leta 2021	17

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Seznanjenost z izrazom aktivno državljanstvo (n = 120)	19
Grafikon 2: Poznavanje pomena izraza aktivno državljanstvo (n = 84)	20
Grafikon 3: Mnenje anketirancev o ozaveščanju, vzgoji in izobraževanju za aktivno državljanstvo (n = 120).....	21
Grafikon 4: Oblika izvedbe izobraževanj za aktivno državljanstvo (n = 92).....	22
Grafikon 5: Pogostnost izobraževanj za aktivno državljanstvo, ki bi jih uporabniki želeli v Goriški knjižnici (n = 92)	23
Grafikon 6: Zanimanje uporabnikov za povezovanje Goriške knjižnice z različnimi društvi in ustanovami (n = 120).....	23
Grafikon 7: Obisk anketiranih uporabnikov po enotah Goriške knjižnice (n = 103).....	24
Grafikon 8: Starost respondentov (n = 120)	25
Grafikon 9: Stopnja izobrazbe respondentov (n = 120)	26

1 UVOD

Aktivno državljanstvo je proces vseživljenjskega učenja in lahko privede do pomembnih sprememb v delovanju družbe. Izboljšuje kakovost življenja državljanov, ki so vsekakor temelj produktivne in zdrave družbe. Kako lahko zagotovimo, da bomo v današnjem svetu državljani usposobljeni za boljše življenje? Kaj je pravzaprav tisto, kar ustvarja in oblikuje zavzete in aktivne državljane? Kakšno vlogo imajo pri tem splošne knjižnice kot nosilke programa javne službe, ki tudi same prispevajo k širjenju demokratičnega razvoja in vseživljenjskemu učenju? »V knjižničnih prostorih se odvija pomemben del lokalnega življenja, v njej se lokalna skupnost utrjuje, povezuje, izobražuje, sledi spremembam okolja in novim trendom.« (Medvešček, 2021, str. 1)

V pisni nalogi se bomo osredotočili na izobraževanje uporabnikov za aktivno državljanstvo v Goriški knjižnici Franceta Bevka Nova Gorica (v nadaljevanju Goriška knjižnica). Da bi razumeli, zakaj in kako lahko aktivno državljanstvo ter izobraževanje za aktivno državljanstvo povežemo s splošnimi knjižnicami, moramo najprej razumeti njegov koncept. Zato je prvi del pisne naloge usmerjen v pregled teoretičnih opredelitev aktivnega državljanstva, izobraževanja za aktivno državljanstvo ter prikaz izobraževalne dejavnosti splošnih knjižnic. Temu sledi kratka predstavitev Goriške knjižnice.

V empiričnem delu naloge bomo na osnovi rezultatov anketnega vprašalnika skušali odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Koliko uporabniki Goriške knjižnice poznajo izraz aktivno državljanstvo, njegov pomen in smisel?
2. Ali se kaže potreba lokalne skupnosti po ozaveščanju, izobraževanju in vzgoji za aktivno državljanstvo?
3. Ali si uporabniki želijo sodelovanja in povezovanja Goriške knjižnice z različnimi (lokalnimi) društvi in ustanovami z namenom spodbujanja k ozaveščanju, vzgoji in izobraževanju za aktivno državljanstvo?

Iz tega smo zastavili naslednje hipoteze, ki jih bomo v nalogi skušali potrditi ali ovreči:

- H1: Uporabniki Goriške knjižnice pomena in smisla izraza aktivno državljanstvo ne poznajo oziroma ne poznajo dovolj dobro.

- H2: Uporabniki Goriške knjižnice čutijo potrebo po izobraževanjih za aktivno državljanstvo.
- H3: Uporabniki želijo, da bi Goriška knjižnica izvajala izobraževanja za aktivno državljanstvo v sodelovanju z različnimi (lokalnimi) društvi in ustanovami.

1.1 METODOLOGIJA

Osnovna teoretična izhodišča smo pridobili s pregledom domače in tuje literature. Priprava raziskovalnega dela pisne naloge vključuje kvantitativno raziskovanje, in sicer metodo anketiranja z anketnim vprašalnikom. Ciljna skupina vzorčenja so uporabniki Goriške knjižnice, tako osrednje enote kot tudi krajevnih knjižnic. Zaradi spletnega anketiranja ne moremo zagotoviti, da so vse anketirane osebe tudi uporabniki Goriške knjižnice. Anketni vprašalnik smo zaradi lažjega dosega različnih starostnih skupin uporabili v dveh različnih oblikah: spletni vprašalnik je bil namenjen tistim, ki računalnik uporabljajo vsakodnevno (računalniško bolj vešč), anketa v tiskani obliki pa je bila namenjena tistim, ki imajo na področju računalniškega znanja manj veščin. V raziskovalni vzorec smo želeli zajeti vsaj 100 naključno izbranih anketiranih oseb.

Spletni vprašalnik smo oblikovali z orodjem za spletno anketiranje 1KA. Objavili smo ga na spletni strani Goriške knjižnice in profilu Goriške knjižnice na družbenem omrežju Facebook ter uporabnike nagovorili k sodelovanju. Spletni vprašalnik je bil uporabnikom na voljo 24 ur na dan, od 7. julija 2023 do 30. julija 2023. Natisnjen anketni vprašalnik smo osebno posredovali uporabnikom v osrednji enoti in krajevnih knjižnicah v času odprtosti posamezne knjižnice. Izpolnjene tiskane vprašalnike smo nato ročno vnesli v spletno aplikacijo 1KA, kjer smo opravili tudi celotno obdelavo podatkov.

1.1.1 Omejitve raziskave

Raziskovalne podatke smo pridobili s pomočjo spletnega anketnega vprašalnika in vprašalnika v tiskani obliki. Pri tem moramo opozoriti na nekatere omejitve raziskave. Uporabljen je bil neverjetnostni vzorec izvajanja ankete, kar pomeni, da pridobljenih rezultatov ne moremo posploševati na celotno populacijo. Ena od slabosti raziskovalne metode anketiranja je tudi nenatančnost, saj lahko anketiranci med izpolnjevanjem ankete opravljajo še druge dejavnosti

(pregledujejo e-pošto, novice, uporabljajo družbena omrežja, se pogovarjajo ipd.), zato posledično niso natančni pri branju in odgovarjanju na vprašanja. Prav tako lahko tveganje predstavlja možnost socializacije odgovorov (ko anketiranci ne navajajo svojih stališč, ampak družbeno zaželeno stališča). Med omejitve raziskave je treba všteti tudi morebitne pomanjkljivosti vprašalnika kot instrumenta za zbiranje podatkov, kot na primer oblikovanje in vrstni red zastavljenih vprašanj, ne dovolj natančno opredeljen raziskovalni problem ipd. (Ambrožič, 2005; Štemberger, 2015).

2 AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO

2.1 OPREDELITEV POJMA AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO

Izraz aktivno državljanstvo (v angleščini »active citizenship«) je z enotno definicijo težko opredeliti, saj je njegov pomen zapleten in večplasten. Da bi lahko dojel bistvo aktivnega državljanstva, bomo v nadaljevanju orisali nekatere koncepte aktivnega državljanstva, ter posebej predstavili namen in temeljne cilje izobraževanja za aktivno državljanstvo.

Podmenik (2003) pojasni, da se je izraz aktivno državljanstvo prvič uveljavil v zgodnji renesansi, v italijanskih mestnih državah in v povezavi z aktivnim državljanstvom v republiki. Državljanji teh mestnih držav so se delili na dve glavni skupini, ljudstvo in aristokracijo, ki sta potrebovala nove skupne načine za politično izražanje, vrednotenje in usklajevanje interesov. Aktivno državljanstvo je v tem kontekstu pomenilo izraz prepričan, naj bodo vsa človeška bitja, ki pripadajo državi, soudeležena v njenem političnem dogajanju.

V povezavi z izrazom aktivno državljanstvo se najprej srečamo z dilemo, kako sploh pojmovati državljanstvo: je to pravna pripadnost neki družbi ali je državljanstvo mišljeno bolj kot akcija, torej določene aktivnosti, ravnanja in vedenja, ki jih ima posameznik kot aktivni državljan (Istenič, 2006). Večina avtorjev, ki se danes ukvarjajo s konceptom aktivnega državljanstva, meni, da obstajajo trije temeljni konteksti, ki so povezani s političnimi teorijami in demokratičnimi praksami. Kot navaja Podmenik (2003), so ti trije konteksti naslednji:

- V kontekstu liberalizma je državljanstvo utemeljeno s pravicami, ki ščitijo posameznika; politična participacija (vključno z aktivnim državljanstvom) je stvar svobodne volje in odločitev posameznika ter je le ena od državljanskih pravic.

- Z republikanskega vidika so temelj državljanstva povezave, ki združujejo posameznike v politično skupnost, njeni člani – državljani pa sestavljajo in delijo skupno državljanstvo identiteto, ki je osnova za uresničevanje skupnih in individualnih ciljev.
- Značilnost komunitarizma je, da socialnim skupnostim pripisuje formativno vlogo pri oblikovanju identitet posameznikov. Posamezniki so kot člani skupnosti nosilci političnih pravic – državljani, aktivno državljanstvo pa je predvsem delovanje državljanov za »dobro skupnosti«.

Zaradi raznovrstnih pogledov na to tematiko in različnih izhodišč je enoznačno pojmovanje aktivnega državljanstva težko opredeliti. Najpogosteje se pristopi za definiranje tega pojma ukvarjajo z osredotočanjem na odnose med člani skupnosti ter na odnose med člani in vodilnimi. Sprašujejo se, kdo so aktivni državljani in kakšne so njihove aktivnosti, ukvarjajo se z aktivnostmi državljanov, ki prispevajo k ohranjanju demokracije ter z vključenostjo posameznikov v politiko (Podmenik, 2003).

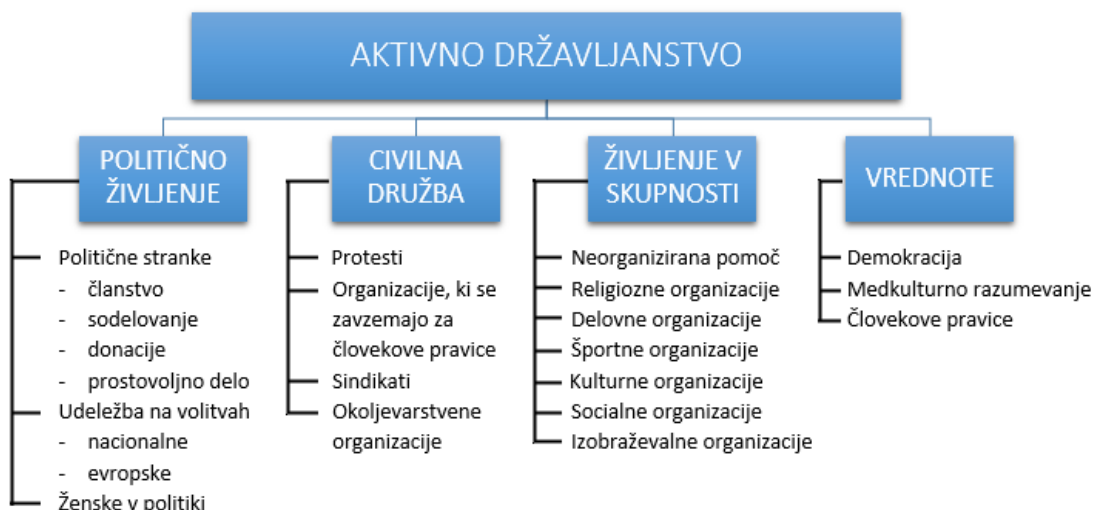
V širšem smislu je aktivno državljanstvo lahko kakršnakoli oblika produktivnega prispevka družbi. Pri tem naj bi bila predvsem pomembna sposobnost posameznika, da na različne načine prevzame aktivno vlogo v javnem življenju (Chanan, 2012). Žalec (1999) navaja, da aktivno državljanstvo pomeni dejavno udeležbo pri nastajanju in oblikovanju družbene realnosti ter s tem tudi sooblikovanje države in državne normativnosti. Ugotavlja, da lahko o aktivnem državljanstvu govorimo takrat, ko z vladno politiko med državno upravo in državljani poteka dialog. »Po zakonitostih skupinske dinamike bi lahko rekli, da gre za aktivno državljanstvo takrat, kadar so cilji posameznika zastopani v skupinskih/državnih/nacionalnih ciljih. In kadar so državljani kot posamezniki pripravljani pripomoči k doseganju skupinskih/nacionalnih idej.« (Žalec, 1999, str. 88)

Benn (1999) aktivno državljanstvo utemeljuje kot skupek urejenih odnosov med ljudmi in kot družbeno pogodbo, katere cilj je, da družbi zagotovi varnost in dobro počutje. Prav tako se nujno ukvarja s tem, kako naj bi vsak posameznik deloval, da bi ta cilj dosegel.

Projekt Aktivno državljanstvo za demokracijo (Active citizenship for democracy) Centra za raziskovanje vseživljenjskega učenja v sklopu Evropske komisije (The Centre for Research on Lifelong Learning) aktivno državljanstvo definira kot sodelovanje v civilni družbi, skupnosti in/ali političnem življenju, katerih značilnosti sta vzajemno spoštovanje in nenasilje v skladu s

človekovimi pravicami in demokratičnim sistemom (Hoskins, 2006, v Lavrič in Mustar, 2010). Potrebno je še poudariti, da moramo aktivno državljanstvo opredeliti kot vseobsegajoč koncept, kjer nikakor ne smemo ločevati in izpostavljati le političnega od drugih oblik družbenega udejstvovanja (Report of the Taskforce on Active Citizenship, 2007).

Leta 2006 je Inštitut za zaščito in varnost državljanov (Institute for the Protection and Security of the Citizen) izdal dokument z naslovom Merjenje aktivnega državljanstva v Evropi (Measuring active citizenship in Europe). V dokumentu lahko preberemo, da aktivno državljanstvo obsega štiri dimenzije: politično življenje, civilno družbo, življenje v skupnosti in vrednote. Vsaka od teh dimenzij je nato še razdeljena na več poddimenzij, kot prikazuje Slika 1 (Hoskins idr. 2006).

Slika 1: Shema dimenzij aktivnega državljanstva (povzeto po: Hoskins idr., 2006, str. 11)

Cerar (2013) v svojem članku poudarja, da je aktivno državljanstvo temelj demokracije, ter izpostavlja pomembnost družbene aktivnosti posameznika. V sicer političnem kontekstu aktivnega državljanca opiše kot človeka, ki spremlja vse pomembnejše politične dogodke in si o njih izoblikuje lastno mnenje. Nadalje aktivnega državljanca opisuje kot dovolj pogumnega, da lahko v javnosti izrazi svoje mnenje in tako z drugimi sooči svoja stališča, lahko je vključen v kakšno politično stranko ali civilnodružbeno združenje (društvo, zavod, aktiv, nevladno organizacijo ipd.). Pomembno je, da svojo kritičnost javno in odgovorno demonstrira, saj za pravo aktivno državljanstvo ne zadostuje le kritičnost v domačem in prijateljskem krogu.

Žalec (1999) meni, da so aktivnemu državljanstvu najbližje državljani, ki jih imenujemo civilna iniciativa, ter poudarja, da so prav aktivni posamezniki nosilci napredka ali sprememb. Njihova uspešnost je odvisna od sociokulturne animacije, ki jo sproži posameznik s svojo iniciativo.

Cerar (2003, 4. odstavek) opozarja še, da je »aktivno državljanstvo vrednostno pozitivno in konstruktivno le, kadar so njegovi akterji ljudje, ki ne precenjujejo svojega znanja ter imajo v sebi dovolj moralno-etičnega in socialnega čuta, da si iskreno, strpno in v sodelovanju prizadevajo za dobro družbe«.

Podmenik (2003) aktivne državljane in državljanke opredeljuje kot osebe, ki so dejavne v javnosti. S svojo dejavnostjo prispevajo k »splošnemu dobremu«, s čimer ne uresničujejo le svojih osebnih interesov. Avtorica individualne karakteristike aktivnih državljanov združi v tri glavne dimenzije:

- posedovanje prirojenih dispozicij (določeno družinsko, socialno, nacionalno okolje) in pridobljenih kapacitet (znanj, veščin, izobrazbe);
- uspešno obvladovanje osebnih in družbenih izzivov;
- vključenost v socialne povezave, institucije, omrežja.

Aktivni državljani so osebe, ki so dejavne na različnih področjih ter pri svoji dejavnosti zavezane demokratičnim ciljem in vrednotam. Tako se lahko rezultati aktivnega državljanstva kažejo na različnih družbenih in institucionalnih ravneh, od primarnih skupin, lokalnih skupnosti, do mednarodnih skupnosti in organizacij (Podmenik, 2003).

2.2 IZOBRAŽEVANJE ZA AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO

Poglavitni cilj aktivnega državljanstva je med drugim tudi pridobivanje znanja, razvijanje različnih spretnosti, veščin, stališč in vrednot državljanov, ki na različne načine prispevajo k blaginji družbe. Pomembno vlogo pri tem vsekakor nosijo vzgoja, ozaveščanje in izobraževanje za aktivno državljanstvo. Avtorica Benn (1999) ugotavlja, da državljanstvo doživljamo kot proces, kjer so nekatere državljanske spretnosti temeljnega pomena – te spretnosti lahko ljudje razvijejo z izobraževanjem. Poudarja, da mora imeti aktivni državljan določene sposobnosti, zaupanje vase in znanje, ter za vsako od treh navedenih postavk podrobno opredeli karakteristike aktivnega državljana.

1. Sposobnosti:

- za pogajanje in sodelovanje z drugimi,
- za ustrezno ravnanje z drugačnostjo in v konfliktnih situacijah,
- za konstruktivno poslušanje drugih,
- za pridobivanje informacij (na primer v knjižnicah, na spletnih straneh, javnih srečanjih ipd.),
- za izražanje svojih zamisli in mnenj.

2. Zaupanje vase:

- da je proaktiven,
- da ima lastno mnenje in samostojno razmišlja,
- da samostojno ukrepa, če je prepričan, da ima prav,
- da predpostavlja, da bo njegov glas slišan in upoštevan.

3. Znanje:

- o družbeni strukturi,
- o tem, kako delujeta lokalna in nacionalna vlada,
- o osnovnih idejah vodilnih političnih strank,
- o tem, katere so politične filozofije/ideologije.

»Številne znanstvene in strokovne razprave na področju politik izobraževanja so si enotne, da je izobraževanje za demokratično državljanstvo, človekove pravice ter dejavno vključevanje v skupnosti zelo pomembno, saj je prav sodelovanje članov pri sprejemanju odločitev o zadevah, ki zadevajo delovanje skupnosti, eno od temeljnih načel demokratičnega načina odločanja.« (Sardoč, 2003, str. 6)

Poudariti je potrebno, da je izobraževanje pomemben del življenja za vsakogar izmed nas in se ne konča, ko človek zaključi šolo. Prav izobraževanje odraslih je primer, kako lahko ljudje tudi na podlagi lastnih življenjskih izkušenj bogatijo učenje in odkrivajo nove stvari. Omeniti moramo tudi družino, ki je prvi in verjetno glavni kraj, kjer se mladi učijo aktivnega državljanstva, saj se učijo komunicirati, živeti eden z drugim in si tolmačiti svet okoli sebe (Report of the Taskforce on Active Citizenship, 2007).

Žnidaršič (1999) navaja, da je izobraževanje vedno v interesu posameznika – predvsem neformalno, poudari pa, da lahko ta interes ovirajo različne okoliščine izobraževanja, na primer: čas, lokacija, denar, osebne in zaposlitvene potrebe ipd.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter Zavod Republike Slovenije za šolstvo (Šipuš idr., 2020) sta izdala katalog znanja¹, ki vsebuje opredelitev obveznega vsebinskega sklopa aktivnega državljanstva v srednjih šolah kot tudi splošne cilje, vsebine, standarde znanja, didaktična priporočila, način preverjanja in ocenjevanja znanja ter znanja izvajalcev vsebinskega sklopa. Dijaki so pri pouku aktivnega državljanstva aktivni sooblikovalci učnega procesa, kjer med drugim imenujejo tudi svoje interese. Pri tem razvijajo sposobnost za »razumevanje kompleksnosti osebnega in družbenega življenja ter povezanosti in nasprotij med individualnim in družbenim, lokalnim in globalnim« (Šipuš idr., 2020, str. 1). Vsebinski sklop dijake spodbuja, da razvijejo svoje državljanske spretnosti in na tak način postanejo informirani državljani, z vsem znanjem, ki je potrebno za razumevanje procesov ter odločanje v družbi in politiki. Prav tako dijaki pri pouku aktivnega državljanstva razvijejo spretnosti, ki so potrebne za urejanje zadev skupnega pomena, so aktivni in prispevajo k spremembam v državi in širše.

Ko na drugi strani govorimo o izobraževanju odraslih, Benn (1999) ugotavlja, da se ti za izobraževanje odločajo prostovoljno in se bodo tako v programe izobraževanja za odrasle vpisali le pod pogojem, da bodo tam dobili tisto, kar želijo in potrebujejo za zadovoljitev svojih potreb. Avtorica zato pri izobraževanju zagovarja drugačen – alternativni pristop, kjer državljanstva ne bi doživljali kot vsebino, ampak kot proces, v katerem so državljanske spretnosti temeljne in prenosljive. Žalec (1999) pri tem poudarja, da so zgled uspešne sociokulturne animacije v slovenskem izobraževalnem prostoru predvsem študijski krožki, ki s svojim delovanjem v okolje prinašajo napredek in družbene spremembe.

Možina (1999) opaža, da je vloga izobraževanja za državljanstvo v šoli in zunaj nje pogojena s statusom in razvitostjo civilne družbe, številom ur, kakovostjo učiteljev, vsebinami učnega programa itn., in prav zaradi tega v marsikaterem pogledu omejena. Sprašuje se, »kakšno znanje, spretnosti, stališča in vrednote so potrebni, da lahko posameznik bolj ali manj uspešno deluje kot državljan v parlamentarni demokraciji« (Možina, 1999, str. 14).

¹ Obstaja več katalogov: za splošne in strokovne gimnazije, za srednje poklicno izobraževanje, za srednje strokovno izobraževanje.

Sardoč (2003) meni, da lahko izobraževanje za aktivno državljanstvo opredelimo kot skupek različnih dejavnosti in praks, katerih cilj je pomagati tako mladim kot odraslim, da aktivno sodelujejo v sodobni družbi. Avtor našteje tudi različne vidike poučevanja za aktivno državljanstvo: državljansko učenje, državljansko pismenost (ki je tesno povezana z učenjem) in razvoj posameznih spretnosti ter drugih oblik, prek katerih se lahko posamezniki učijo aktivnega sodelovanja v družbi. »V ta okvir sodijo formalno in neformalno izobraževanje, izobraževanje odraslih ter priložnostno izobraževanje znotraj številnih dejavnosti nevladnih organizacij ter lokalne skupnosti.« (Sardoč, 2003, str. 7)

Avtorica Jelenc Krašovec ocenjuje (2003), da naj bi izobraževanje za aktivno državljanstvo pokrivalo veliko različnih tem, nekaj jih tudi našteje: poznavanje političnega sistema, poznavanje volilnega sistema, poznavanje zakonodaje, pravice in dolžnosti poslancev v parlamentu, poznavanje človekovih pravic in dolžnosti, poznavanje varovanja potrošnikov, poznavanje sistema zdravstvenega varstva, ustvarjanje individualne odgovornosti do nacionalnega in svetovnega bivanja vseh ljudi in prihodnjih generacij, ustvarjanje individualne odgovornosti do okoljskih vprašanj, priznavanje in upoštevanje različnosti, poznavanje in razvijanje kulturne dediščine in mnoge druge.

Priročnik »Reference Framework of Competence for Democratic Culture (RFCDC)«² Direktorata za demokratično participacijo Sveta Evrope v središče postavlja krepitve in spodbujanja k aktivnemu državljanstvu.³ V njem je predstavljen teoretični model kompetenc, ki bi jih morali razviti učenci, da bi lahko učinkovito sodelovali v demokratični družbi. Dokument nudi podporo izobraževalnim sistemom in je v pomoč osebam, ki so odgovorne za sprejemanje odločitev in načrtovanje na področju izobraževanja (Kompetence za demokratično kulturo, 2016).

Cilj izobraževanja za aktivno državljanstvo je torej spodbuditi aktivno sodelovanje državljanov, tako pri političnem odločanju kot tudi pri oblikovanju individualnih potreb in interesov (Birze, 1996, v Možina 1999).

² V prevodu »Referenčni okvir kompetenc za demokratično kulturo (RFCDC)«.

³ Povzetek priročnika z naslovom Kompetence za demokratično kulturo je preveden tudi v slovenščino.

2.2.1 Oblike in metode izobraževanja za aktivno državljanstvo

Pri vsakem izobraževanju sta oblika in izvedba samega programa izjemno pomembni. Ključno vprašanje, ki si ga moramo pri tem postaviti, je, kako naj bo podana vsebina izobraževanja. Z ustreznimi oblikami in metodami lahko namreč posameznike motiviramo, da aktivno sodelujejo že v samem izobraževalnem procesu ter pridobljeno znanje in izkušnje prenesejo v realno okolje. Pomembno je, da tovrstna izobraževanja posameznika spodbujajo k iskanju novih poti, h kritičnemu (pre)vrednotenju naučenega, k oblikovanju drugačnih stališč do težav in zavzetju kritične drže pri dejavnem sodelovanju v družbi (Jelenc Krašovec, 2003; Lavrič in Mustar, 2010).

Jelenc Krašovec (2003) si izobraževanje za aktivno državljanstvo predstavlja kot politično nevtralnno, izredno kompleksno in odvisno od mnogih dejavnikov, na primer: od pojmovanj demokracije v neki družbi, od tradicije, ki lahko vpliva na način udeležbe državljanov, od težav, ki v družbi izstopajo. Nadalje predstavi načine izobraževanja za dejavno državljanost⁴:

- s pomočjo medijev,
- s sodelovanjem v družbenih gibanjih,
- s sodelovanjem v prostovoljskih organizacijah,
- s sodelovanjem v vseh programih izobraževanja, ki temeljijo na demokratičnih odnosih,
- z aktivnim sodelovanjem v javnem življenju,
- s stalnim spremljanjem in kritičnim vrednotenjem družbenih sprememb,
- z demokratičnim vedenjem in kakovostno komunikacijo v družini in prijateljskih skupinah,
- v različnih oblikah organiziranega izobraževanja odraslih (v delavnicah, na okroglih mizah in podobno).

Pri izbiri metod moramo upoštevati številne dejavnike, kot so na primer: število, starost in predznanje učencev, družbenoekonomsko ozadje, socialne izkušnje ipd. Tudi pristopi k učenju se razlikujejo glede na to, kakšen je njihov cilj, na primer: pridobivanje novega znanja, razumevanje danega predmeta, vključevanje novih spretnosti, sprejemanje novih stališč in vrednot, zadovoljevanje obstoječih interesov. Na podlagi vseh teh dejavnikov je treba razmisliti

⁴ Različni avtorji uporabljajo različne izraze za aktivno državljanstvo, med drugim: dejavna državljanost, odgovorno državljanstvo, aktivno državljanstvo, dejavno državljanstvo ipd.

in se nato odločiti, katera metoda bi bila za izvajanje izobraževanja najbolj primerna. Prav ta naj bi namreč vsakemu udeležencu zagotovila, da aktivno sodeluje in jasno izrazi svoje mišljenje. Nekatere od najpogosteje uporabljenih metod formalnega in neformalnega izobraževanja so (Dürr idr., 2005):

- klasični pristopi (npr. konference, paneli, simpoziji);
- različni pristopi za praktično izvajanje (npr. mentorstvo, igranje vlog, metoda analize primerov);
- izobraževanja v obliki modulov (kot vrsta dopolnilne dejavnosti, kjer se prepletajo življenjske izkušnje in praktično delo);
- metode, zasnovane na izkušnjah (dejanska srečanja z drugimi ljudmi, razprave, zaslišanja, različne simulacije ipd.);
- medijsko podprte metode (branje, razlaganje in analiza različnih oblik medijev, potrošnja ali izdelava avdiovizualnih medijev, uporabljanje ali vzpostavljanje skupin za pogovore);
- metode, zasnovane na analizi (opis, predstavitev in analiza družbenih, političnih ali pravnih vprašanj, predstavitev in diskusija, delo ob rešitvah, diskusija o rešitvah, analiza posledic).

Tudi Vilič Klenovšek (1999) ugotavlja, da s pravimi pristopi, kot so na primer študijski krožki, okrogle mize ipd., posameznike motiviramo in tako vplivamo na njihovo aktivnejše sodelovanje v življenju.

2.3 VLOGA SPLOŠNIH KNJIŽNIC PRI IZOBRAŽEVANJU ZA AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO

V Sloveniji poteka izobraževanje odraslih zlasti v okviru ljudskih univerz, v šolah in njihovih enotah, v zasebnih izobraževalnih podjetjih, izobraževalnih središčih, pa tudi v okviru drugih izobraževalnih organizacij, med katere spada tudi splošna knjižnica.

Knjižnice so že od nekdaj pomenile središče dogajanja in razvijanja intelektualne družbe, ki je tam poleg knjig, branja in učenja našla tudi prostor za družabna srečanja in druge aktivnosti. S tega vidika je knjižnica pomemben člen, ki družbi zagotavlja in spodbuja občutek skupnosti in povezanosti. Ob sprotnem spremljanju potreb in trendov, ki jih narekuje okolica, je njeno

sodelovanje z lokalnim okoljem ključnega pomena. Predvsem v zadnjih dvajsetih letih se je okrepila tudi njihova vloga pri učenju in izobraževanju različnih starostnih in posebnih ciljnih skupin uporabnikov. Tako je poleg informacijske, socialne in kulturne vloge ena od štirih temeljnih nalog knjižnic tudi izobraževanje uporabnikov (Podgornik, 2019; Šinko, 2014).

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1, 2001) v 2. in 16. členu kot nalogo splošnih knjižnic določa izvajanje izobraževalne dejavnosti, prav tako 16. člen določa tudi ciljne skupine izobraževanja uporabnikov. Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (2023) pa v 18. členu narekuje merila za organiziranje in izvedbo različnih oblik dejavnosti iz »drugega odstavka 16. člena zakona za namen izobraževanja ter razvoja informacijske, bralne pismenosti in drugih pismenosti ter bralne kulture, osebnega razvoja, medkulturnega dialoga, informiranja in vključevanja v družbo«.

Sodelovanje splošnih knjižnic pri vseživljenjskem izobraževanju uporabnikov je torej zakonsko opredeljeno, prav tako je zakonsko opredeljeno, da mora biti izobraževanje namenjeno vsem starostnim in posebnim ciljnim skupinam uporabnikov. Pri oblikovanju strategije izobraževalne dejavnosti si knjižnice pomagajo s prepoznavanjem potreb uporabnikov in lokalnega okolja (Novljan, 2004; Šinko, 2014). Avtorica Novljan (1992, str. 8) poudarja, da je v proces izobraževanja in pridobivanja znanja vključena tudi splošna knjižnica »kot ena izmed pomembnih *objektivnih možnosti za izobraževanje in učenje*, ki spremlja človeka od predšolske starosti do smrti«. Poleg tega knjižnico ovrednoti kot organizacijo, ki zmore s svojo dejavnostjo ponuditi različne možnosti za učenje posameznikov. Te možnosti lahko prilagaja z ugotavljanjem različnih izobraževalnih potreb, motiviranjem za izobraževanje, informiranjem o možnostih izobraževanja, izobraževanjem za uporabo knjižnice in njenih informacijskih virov, oskrbo s študijskim gradivom in ugodnostmi za učenje, svetovanjem in prirejanjem izobraževanj.

Poslanstvo splošne knjižnice je uveljavljanje vrednot razvoja, obveščenosti, izobraženosti in kulture ter družbene povezanosti (odpravljanje razlik, medkulturna povezanost itn.), prav tako splošna knjižnica s svojim delovanjem »vpliva na kakovost življenja posameznika in lokalne skupnosti. Prispeva k razvoju znanja in kulture, širjenju demokratičnega odločanja, spodbujanju uporabe knjižnice in poznavanju različnih pismenosti ter k socialni strpnosti. Sodeluje pri uresničevanju razvojnih družbenih ciljev tako na lokalni kot državni ravni ter pri tem izhaja iz potreb in izzivov lokalne skupnosti.« (Strokovna priporočila in standardi ..., 2019, str. 10)

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019) določajo tudi knjižnične vloge, s pomočjo katerih lahko splošna knjižnica pripomore k uresničevanju ciljev posameznika in družbe. Te vloge so: razvoj predbralne pismenosti, razvoj bralne kulture in bralne pismenosti otrok, mladostnikov in odraslih, pridobivanje znanja, informacijsko in računalniško opismenjevanje uporabnikov ter obiskovalcev, vključevanje v družbo, skrb za domoznansko dejavnost, ostati informacijsko središče lokalne skupnosti, spremljati aktualno dogajanje v družbi in spodbujati povezovanje in sodelovanje v lokalni skupnosti.

Nenehno spreminjanje življenjskih okoliščin od splošne knjižnice zahteva razmislek, kako prebivalcem še lahko pomaga pri zadovoljevanju njihovih potreb in uspešnem življenju ter jim omogoča pogoje za osebno rast in aktivno državljanstvo (Slovenske splošne knjižnice za prihodnost, 2012). Kot deležniki nacionalnega razvoja so tudi knjižnice nagovorjene, da uresničujejo državno in politično oblikovane cilje s storitvami, ki so odzivne in široko dostopne. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji izpostavi določene rešitve na področju neformalnega izobraževanja, kjer med drugim opozori tudi, da se kot javni interes razvijajo motivacijski ukrepi ter nove oblike programov in oblik za aktivno državljanstvo in trajnostni razvoj (Krek in Metljak, 2011, v Slovenske splošne knjižnice za prihodnost, 2012).

Mednarodna zveza bibliotekarskih društev in ustanov IFLA v dokumentu »The Multicultural Library – a gateway to a cultural diverse society in dialogue«⁵ opozarja, da je kulturna in jezikovna raznolikost skupna dediščina človeka, ki jo je treba negovati in ohranjati v korist vseh. Prav zato morajo vse knjižnice odražati, podpirati in spodbujati kulturno in jezikovno raznolikost na mednarodni, nacionalni in lokalni ravni ter si tako prizadevati za medkulturni dialog in aktivno državljanstvo (IFLA/UNESCO Multicultural library manifesto, 2012). IFLA poudarja še, kako pomembno je sodelovanje in dejavno vključevanje knjižničnega osebja v zadeve skupnosti in družbe. Veliko pomembnost pripisuje temu, da morajo biti tudi knjižničarji aktivni državljani, ki se ne ukvarjajo le s knjižnico, temveč tudi z zadevami v skupnosti. Le tako lahko namreč prepoznamo, kakšne so zahteve in potrebe skupnosti ter kako lahko knjižnica skupnosti pomaga (Librarians must be active citizens ..., b. d.).

Tudi strateški načrt Goriške knjižnice (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020) predvideva, da bo knjižnica s svojim proaktivnim delovanjem dejavnik razvoja lokalne skupnosti. Iskala in

⁵ V prevodu »Multikulturni manifest za knjižnice – vrata do multikulturnega družbenega dialoga«.

ugotavljala bo potrebe svojih prebivalcev, še naprej povezovala kulturne, informacijske in izobraževalne dejavnosti z interesi uporabnikov ter uveljavljala vrednote socialne in družbene povezanosti (izenačevanje razlik, medkulturno povezovanje itn.). Spodbujala bo razvoj bralne kulture in različnih oblik pismenosti (kamor lahko prištevamo tudi državljansko pismenost). Knjižnica se bo povezovala s kulturnimi, vzgojno-izobraževalnimi in socialnimi ustanovami ter posamezniki in se vključevala v procese vseživljenjskega učenja z izvajanjem neformalnega izobraževanja in priložnostnega učenja različnih skupin uporabnikov.

Kongres Zveze bibliotekarskih društev Slovenije se je leta 2022 posvetil vsebinam, ki so povezane s proaktivnim delovanjem knjižnic. V sklopu predavanj z naslovom Knjižnice, demokracija in aktivno državljanstvo je sodeloval tudi mag. David Siders⁶. Kot primer dobre prakse, je v svojem prispevku »Call To Action!« orisal dejavnosti njihove knjižnice, ki zagotavlja aktivno državljanstvo in poudaril pomen povezovanja knjižnic z uporabniki in skupnostjo. Vsebino predavanja bomo povzeli v nadaljevanju.

Septembra 2022 je splošna knjižnica Cincinnati & Hamilton County Public Library ob praznovanju nacionalnega praznika »National Voter Registration Day«⁷ sodelovala pri spodbujanju širše javnosti za registracijo volivcev in udeležbo na volitvah. Glede na lokalne raziskave, ki so pokazale zelo nizko registracijo volivcev in nizko volilno udeležbo, so v mestu Cincinnati razvili različna orodja za izobraževanje ljudi o temah, kot so: zakaj glasovati, kako se registrirati za glasovanje in kako najti svoje pravo volilno mesto. Knjižnica je uporabnikom posredovala vzorce glasovnic, kjer so izvedeli, za koga in kaj lahko volijo, ter ljudi osveščala tudi o tem, kdo je do glasovanja upravičen⁸. Da bi tudi otroci občutili in dojeli pomembnost volitev, so v volilnem obdobju zanje pripravili simulirane volitve, kjer so otroci namesto za svojega najljubšega politika glasovali za svojo najljubšo sladkarijo (Siders, 2022).

⁶ Mag. David Siders iz Združenih držav Amerike je zaposlen v splošni knjižnici Cincinnati & Hamilton County Public Library kot »Civic Engagement Coordinator« (v prevodu »koordinator za civilno udejstvovanje«).

⁷ V Združenih državah Amerike vsako leto praznujejo »National Voter Registration Day« (v prevodu »Nacionalni dan registracije volivcev«), ki ni politično opredeljen. Dan je namenjen praznovanju demokracije in ozaveščanju o možnostih registracije volivcev za glasovanje na volitvah.

⁸ Po Sidersovih besedah nekateri posamezniki, predvsem brezdomci in tisti, ki so v kazenski evidenci, niso vedeli, da so upravičeni do glasovanja.

Siders (2022) pove, da njihova knjižnica želi in poskuša predvsem izobraziti ljudi o tem, zakaj bi se morali volitev udeleževati – tako na lokalni kot nacionalni ravni. Sami so v knjižnici zasnovali dogodke, ki so jih poimenovali »Community conversation«⁹, na katerih se ljudje pogovarjajo o vprašanjih, ki so zanje pomembna, na primer o tem, kaj lahko pričakujejo od izvoljenih politikov, kako zagotoviti dostopnejša stanovanja, o zdravstvenem varstvu, o zelenem življenju in ekoloških vprašanjih, o podnebni pravičnosti ipd. Poudari tudi, da je knjižnica politično neopredeljena, kar pomeni, da ne zavzema posebnega političnega stališča. Je nevtralen in varen prostor, kjer lahko uporabniki delijo svoja mnenja, stališča in izkušnje, ne glede na to, kakšna so njihova politična prepričanja. Knjižnica ima tudi poseben oddelek za vseživljenjsko učenje, ki ljudem zagotavlja različne dogodke in izobraževanja za vse starostne skupine in velik poudarek namenja civilnemu udejstvovanju.

Ena izmed aktivnosti, ki jo strukturirajo knjižničarji na oddelku za mladino, je serija videoposnetkov z naslovom »Important Conversation«¹⁰, v katerih so obravnavane različne težavne teme. Prek zgodb in knjig s problematično tematiko skušajo mladim pomagati, da se laže spopadajo s težkimi situacijami (na primer rasizmom, smrtjo v družini, zdravstvenimi težavami, kako se razumeti z drugimi otroki ipd.). Prizadevajo si najti načine in pristope, kako najstnikom nuditi podporo pri učenju življenjskih veščin, kar imenujejo »pripravljenost na prihodnost«. Pomembno vlogo je splošna knjižnica prevzela tudi med kovidno krizo, ko se je povezala z javnimi zdravstvenimi organizacijami ter pripomogla k ukrepom za obvladovanje epidemije. Postala je ena izmed točk za brezplačno testiranje oseb na bolezen covid-19, ozaveščanje javnosti o širjenju bolezni in zagotavljanje cepiva. Pomembna dejavnost, ki jo knjižnica ponuja državljanom, je tudi zagotavljanje pomoči pri iskanju zaposlitve in kariernem svetovanju. Vse enote knjižnice posameznikom vsakodnevno zagotavljajo individualno pomoč pri oblikovanju življenjepisa, pri pripravi na razgovore za službo, občasno organizirajo zaposlitvene semnje.

3 GORIŠKA KNJIŽNICA IN NJEN RAZVOJ

Goriška knjižnica deluje vse od leta 1949, ko je bila ustanovljena Okrajna študijska knjižnica Gorica s sedežem v Šempetru pri Gorici. Zaradi prostorske stiske se je knjižnica večkrat selila,

⁹ V prevodu »pogovori o skupnosti«.

¹⁰ V prevodu »pomembni pogovori«.

najprej v Vrtojbo, kasneje pa v Solkan, kjer je ostala vse do leta 1959, ko so zanjo našli ustrezne prostore v Novi Gorici. Študijski knjižnici Nova Gorica sta se kmalu priključili še Pionirska in Ljudska knjižnica, po smrti pisatelja Franceta Bevka (leta 1970) pa se je knjižnica preimenovala v Goriško knjižnico Franceta Bevka Nova Gorica. Po tem, ko so se v devetdesetih letih okrepile potrebe in želje po novih knjižničnih prostorih, so se začele aktivnosti za gradnjo nove knjižnične stavbe (Slika 2). Ta je bila slovesno odprta 8. februarja 2000 (Hoffmann, 2019).

Slika 2: Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica (Vir: arhiv Goriške knjižnice Franceta Bevka)

Danes sodi Goriška knjižnica med največje slovenske splošne knjižnice z razvejano mrežo krajevnih knjižnic in postajališč bibliobusa. Svoje delovanje izvaja na območju šestih občin: Mestne občine Nova Gorica, Občine Kanal ob Soči, Občine Miren - Kostanjevica, Občine Šempeter - Vrtojba, Občine Renče - Vogrsko in Občine Brda. Tako s svojo knjižnično dejavnostjo skrbi za več kot 58.000 prebivalcev. Iz Letnega poročila za leto 2021 lahko razberemo, da je 27 % prebivalcev tega področja članov Goriške knjižnice, kar je več, kot znaša slovensko povprečje, ki je 23 % (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2022).

Kot osrednja območna knjižnica Goriškega območja¹¹ pokriva prostor s 118.525 prebivalci ter izvaja posebne naloge, ki so določene v Zakonu o knjižničarstvu in Pravilniku o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe. Obenem je tudi knjižnica, ki deluje na obmejnem območju in tako sodeluje s knjižnicami slovenske manjšine v Goriški in Videmski pokrajini v Italiji.

¹¹ V Goriško območje spadajo še Lavričeva knjižnica Ajdovščina, Mestna knjižnica in čitalnica Idrija ter Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin.

Tako zagotavlja dostop knjižničnega gradiva tudi Slovincem v zamejstvu. Trenutno ima knjižnica 11 organizacijskih enot (Slika 3 in Slika 4): osrednjo knjižnico, devet krajevnih knjižnic (v Biljah, Braniku, Desklah, Kanalu, Mirnu, Prvačini, Renčah, Solkanu in Šempetru) in potujočo knjižnico (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020).

Slika 3: Krajevne knjižnice v posameznih občinah (Vir: Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2022, str. 13)

Slika 4: Potujoča knjižnica – izposojevališča in obiskani kraji po občinah leta 2021 (Vir: Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2022, str. 13)

Goriška knjižnica se je s svojo dejavnostjo, knjižničnim fondom in današnjo podobo močno usidrala v lokalno okolje. S tem sprejema veliko odgovornost, da svoje delovanje usmerja v razvoj in sodelovanje z uporabniki in lokalnimi organizacijami. Knjižnica izvaja številne dejavnosti, projekte, spletne aktivnosti in bibliopedagoško delo ter se tako poskuša čim bolj približati potrebam uporabnikov. Poleg tega skrbi, da je njena dejavnost aktualna ter v skladu s stroko in potrebami okolja. Prav tako velik poudarek namenja razvoju različnih vrst pismenosti in s projekti povezuje kulturne in izobraževalne ustanove na svojem območju. Aktivno je usmerjena v spremljanje in prepoznavanje potreb prebivalcev in tako je s svojim proaktivnim delovanjem med drugim tudi dejavnik razvoja lokalne skupnosti. Trenutno svoje aktivnosti načrtuje skladno z usmeritvami **Evropske prestolnice kulture 2025** (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2022).

4 RAZISKAVA

Četrto poglavje zajema empirično raziskavo pisne naloge. Kot smo že omenili v uvodu, smo za raziskavo uporabili kvantitativno metodo raziskovanja, in sicer (anonimni) anketni vprašalnik, ki smo ga oblikovali z orodjem za storitev spletnega anketiranja 1KA. Uporabnikom smo v centralni enoti in krajevnih knjižnicah razdelili tudi anketni vprašalnik v tiskani obliki, ki smo ga nato ročno vnesli v spletno okolje 1KA. Ciljna skupina vzorčenja so bili uporabniki Goriške knjižnice, tako osrednje enote kot tudi krajevnih knjižnic. Z raziskavo smo želeli izvedeti, kako dobro uporabniki poznajo pomen izraza aktivno državljanstvo in kakšne so njihove izobraževalne potrebe v zvezi z aktivnim državljanstvom. Uporabili smo neverjetnostni vzorec izvajanja ankete, kar pomeni, da pridobljenih rezultatov ne moremo posploševati na celotno populacijo. Anketiranje uporabnikov je potekalo od 7. julija 2023 do 30. julija 2023.

Anketni vprašalnik je sestavljen iz šestnajstih vprašanj (Priloga 1), od tega so štiri demografska vprašanja. Dve vprašanji sta zastavljena tako, da je nanju možno odgovoriti z več odgovori.

4.1 ANALIZA PODATKOV

Z izpolnjevanjem anketnega vprašalnika je pričelo 369 anketirancev, v celoti ga je izpolnilo 120 respondentov. Pri analizi podatkov smo upoštevali samo v celoti izpolnjene anketne vprašalnike.

4.1.1 Opis statistike po vprašanjih

Pri prvem vprašanju anketnega vprašalnika smo želeli izvedeti, **ali so anketirane osebe že kdaj slišale za izraz aktivno državljanstvo**. Vprašanje je imelo dva možna odgovora, in sicer »Da« in »Ne«. Pritrdilno je odgovorilo 84 anketirancev (70 %), 36 oseb (30 %) pa je na vprašanje odgovorilo nikalno, kar je razvidno iz Grafikona 1. Anketirane osebe, ki so na prvo vprašanje odgovorile nikalno, na drugo in tretje vprašanje niso odgovarjale.

Grafikon 1: Seznanjenost z izrazom aktivno državljanstvo (n = 120)

Anketirane osebe, ki so na prvo vprašanje odgovorile pritrdilno, so odgovarjale še na drugo in tretje vprašanje, kjer nas je zanimalo, **kako dobro poznajo pomen izraza aktivno državljanstvo ter kje so se s tem izrazom prvič seznanile.**

Na drugo in tretje vprašanje je torej odgovarjalo 84 od skupno 120 respondentov. Grafikon 2 prikazuje, da je 44 (52 %) anketirancev odgovorilo, da dobro poznajo pomen izraza aktivno državljanstvo, 36 (43 %) jih je odgovorilo, da slabo poznajo pomen izraza aktivno državljanstvo, medtem ko so 4 anketiranci (5 %) odgovorili, da pomena izraza aktivno državljanstvo ne poznajo.

Grafikon 2: Poznavanje pomena izraza aktivno državljanstvo (n = 84)

Največ anketirancev, in sicer 27 (32 %), se je z izrazom aktivno državljanstvo prvič srečalo v šoli, 25 anketirancev (30 %) je za izraz prvič slišalo na televiziji, 16 (19 %) na internetu, 6 (7 %) v časopisih, medtem ko je 10 respondentov (12 %), označilo odgovor »Drugo« in dopisalo odgovore, kot so: med pogovorom s prijateljico, v tujini, ne vem, pri dodatnem izobraževanju, v mladinskem centru, razpisna dokumentacija na projektih, v knjižnici, v službi, pri delu.

Sledilo je vprašanje: **Kateri izmed naštetih odgovorov po vašem osebnem mnenju najbolj opredeljuje pojem aktivno državljanstvo?** Pri tem vprašanju nas je zanimalo, kako dobro anketirane osebe v resnici poznajo pomen izraza aktivno državljanstvo in koliko izraz povezujejo le s političnim področjem. Kar 96 anketiranih oseb (80 %) o aktivnem državljanstvu razmišlja kot o vsakršni družbeni dejavnosti, ki prispeva k blaginji družbe in lokalne skupnosti na vseh področjih; 17 anketirancev (14 %) meni, da aktivno državljanstvo pomeni redno udeleževanje na volitvah in referendumih; 7 anketirancev (6 %) meni, da aktivno državljanstvo pomeni redno spremljanje novic o političnem in družbenem dogajanju prek vseh oblik medijev.

V petem vprašanju nas je zanimalo, **kakšno mnenje imajo anketiranci o sebi kot aktivnih državljanih** – 54 oseb (45 %) bi zanimala izobraževanja in dogodki na temo aktivnega državljanstva in bi želeli postati aktivnejši državljani. Za aktivne državljane, ki bi si želeli več izobraževanj in dogodkov na temo aktivnega državljanstva, se je opredelilo 39 anketiranih oseb (33 %), 27 respondentov (23 %) pa je odgovorilo, da niso aktivni državljani in jih to ne zanima.

Pri vprašanju **Ali menite, da bi bilo treba večjo pozornost usmeriti k ozaveščanju, vzgoji in izobraževanju za aktivno državljanstvo?** se je večina respondentov, in sicer 110 (92 %), s tem strinjala, 9 anketirancev (8 %) je odgovorilo, da jih to ne zanima, samo ena anketirana oseba (1 %) se z zastavljenim vprašanjem ni strinjala. Grafikon 3 prikazuje mnenje anketirancev o ozaveščanju, vzgoji in izobraževanju za aktivno državljanstvo.

Grafikon 3: Mnenje anketirancev o ozaveščanju, vzgoji in izobraževanju za aktivno državljanstvo (n = 120)

V sedmem vprašanju smo anketirance spraševali, **ali bi si želeli, da bi v Goriški knjižnici potekala izobraževanja za aktivno državljanstvo.** Največji odstotek uporabnikov (77 %), kar predstavlja 92 anketirancev, je odgovorilo pritrdilno, 25 respondentov (21 %) to ne zanima, medtem ko si 3 anketirane osebe ne želijo, da bi bila v Goriški knjižnici izobraževanja za aktivno državljanstvo. Osebe, ki so na to vprašanje odgovorile nikalno oziroma »Me ne zanima«, na osmo in deveto vprašanje niso odgovarjale.

Anketirane osebe, ki so torej na sedmo vprašanje pritrdile, so najprej odgovarjale na osmo vprašanje, kjer smo jih spraševali, **v kakšni izvedbi bi želeli izobraževanja za aktivno državljanstvo.** Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov (prejeli smo jih 186). Kot lahko razberemo iz Grafikona 4 bi si 51 anketiranih oseb (27 %) želelo izobraževanja za aktivno državljanstvo v obliki predavanj, 40 (22 %) v obliki delavnic, 35 (19 %) v obliki odprtih

razprav, 33 (18 %) v obliki organiziranih okroglih miz, 25 (13 %) pa v obliki prostovoljnega dela; 2 osebi (1 %) sta označili odgovor »Drugo« in dopisali: vse naštetu ter tudi v krajevnih knjižnicah.

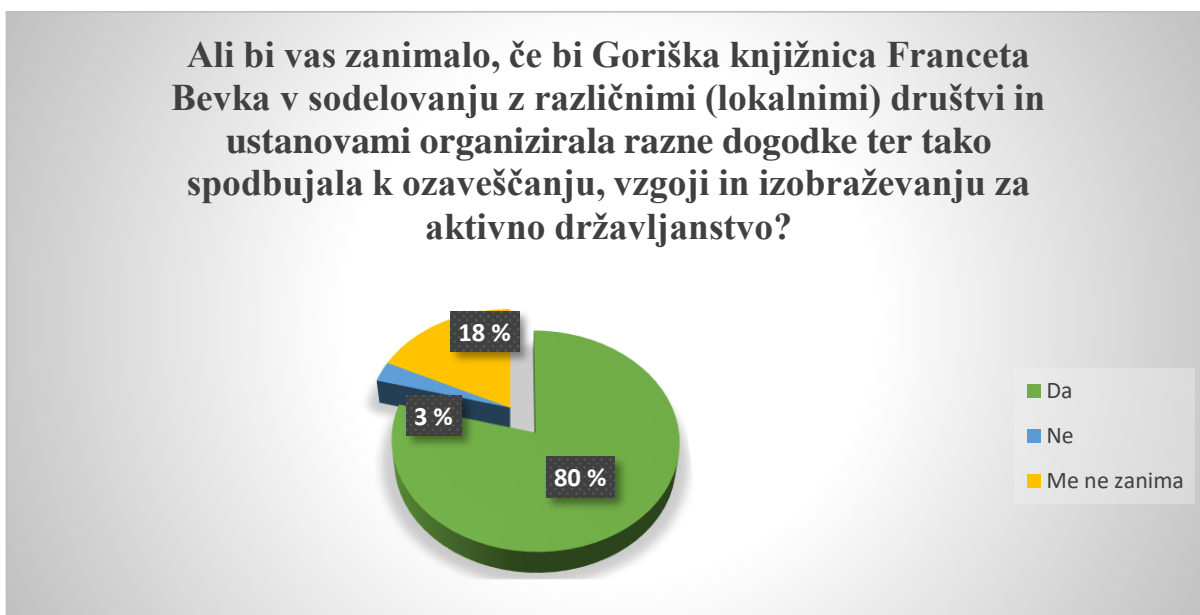
Grafikon 4: Oblika izvedbe izobraževanj za aktivno državljanstvo (n = 92)

Naslednje vprašanje se je nanašalo na osmo vprašanje (Kot že omenjeno, so nanj odgovarjale samo osebe, ki so pritrdilno odgovorile na sedmo vprašanje.). Respondente smo spraševali, **kako pogosto bi si želeli, da bi v knjižnici potekala izobraževanja za aktivno državljanstvo.** Iz Grafikona 5 lahko razberemo, da je med respondenti 36 (39 %) takih, ki bi si izobraževanj želeli enkrat mesečno, 25 (27 %) jih meni, da bi lahko izobraževanja potekala štirikrat letno, 18 anketirancev (20 %) bi izobraževanja imelo dvakrat mesečno, medtem ko bi 8 respondentov (9 %) izobraževanja imelo manj kot štirikrat letno. Enkrat tedensko bi si izobraževanj želelo 5 anketiranih oseb (5 %).

Grafikon 5: Pogostnost izobraževanj za aktivno državljanstvo, ki bi jih uporabniki želeli v Goriški knjižnici (n = 92)

Rezultate desetega vprašanja lahko povzamemo iz Grafikona 6.

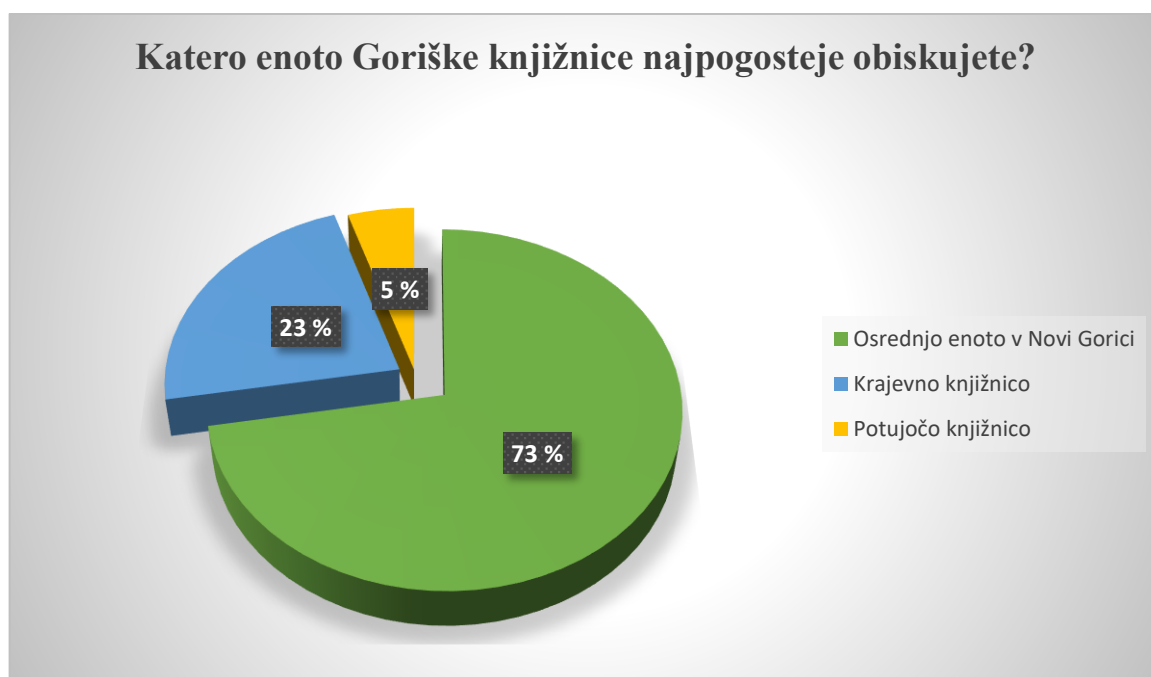
Grafikon 6: Zanimanje uporabnikov za povezovanje Goriške knjižnice z različnimi društvi in ustanovami (n = 120)

Kar 96 anketiranih oseb (80 %) je odgovorilo, da bi jih povezovanje Goriške knjižnice z različnimi društvi in ustanovami zanimalo, 3 (3 %) anketiranci so na vprašanje odgovorili nikalno, medtem ko je 21 (18 %) anketirancev odgovorilo, da jih to niti ne zanima.

Sledilo je vprašanje: **Ali ste uporabnik Goriške knjižnice?**

Večina respondentov, in sicer 103 (86 %) je odgovorila, da so uporabniki Goriške knjižnice; 17 (14 %) od 120 anketiranih oseb je takih, ki niso uporabniki Goriške knjižnice.

Na naslednje vprašanje, **Katero enoto Goriške knjižnice najpogosteje obiskujete?**, so odgovarjali samo anketiranci, ki so na predhodno vprašanje odgovorili, da so uporabniki Goriške knjižnice. Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov, saj lahko uporabniki obiskujejo tudi več enot hkrati. Skupaj smo tako prejeli 111 odgovorov. Kar 81 anketiranih oseb (73 %) je odgovorilo, da obiskuje osrednjo enoto v Novi Gorici; 25 uporabnikov (23 %), ki je izpolnjevalo anketo, obiskuje krajevne knjižnice – pri čemer so navedli še, katero krajevno knjižnico obiskujejo; 5 uporabnikov (5 %) je označilo, da obiskujejo potujočo knjižnico. Obisk anketiranih uporabnikov po enotah Goriške knjižnice je razviden iz Grafikona 7.

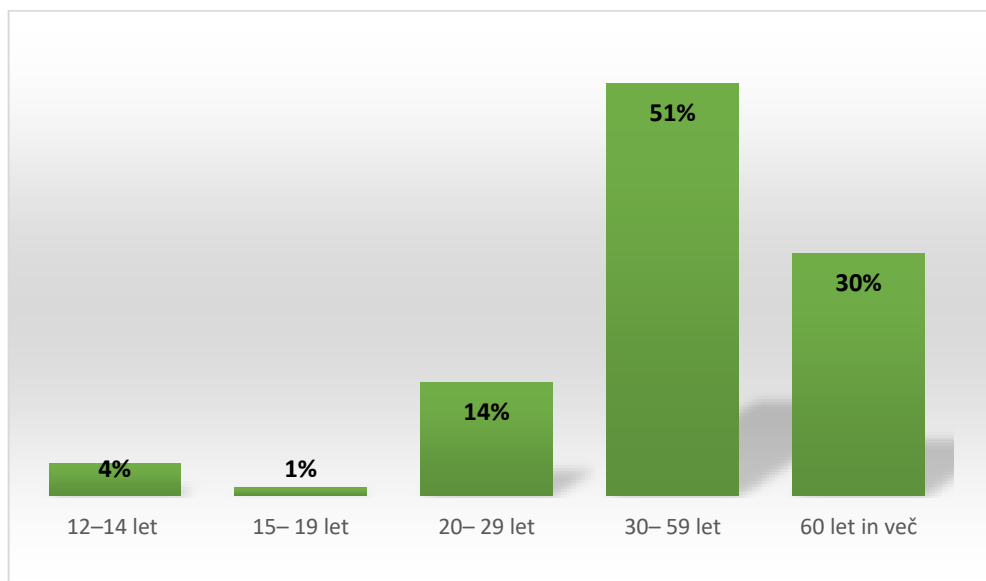

Grafikon 7: Obisk anketiranih uporabnikov po enotah Goriške knjižnice (n = 103)

4.1.2 Opis respondentov

Na koncu anketnega vprašalnika smo vključili štiri demografska vprašanja, in sicer o spolu, starosti, zaposlitvenem statusu in stopnji izobrazbe.

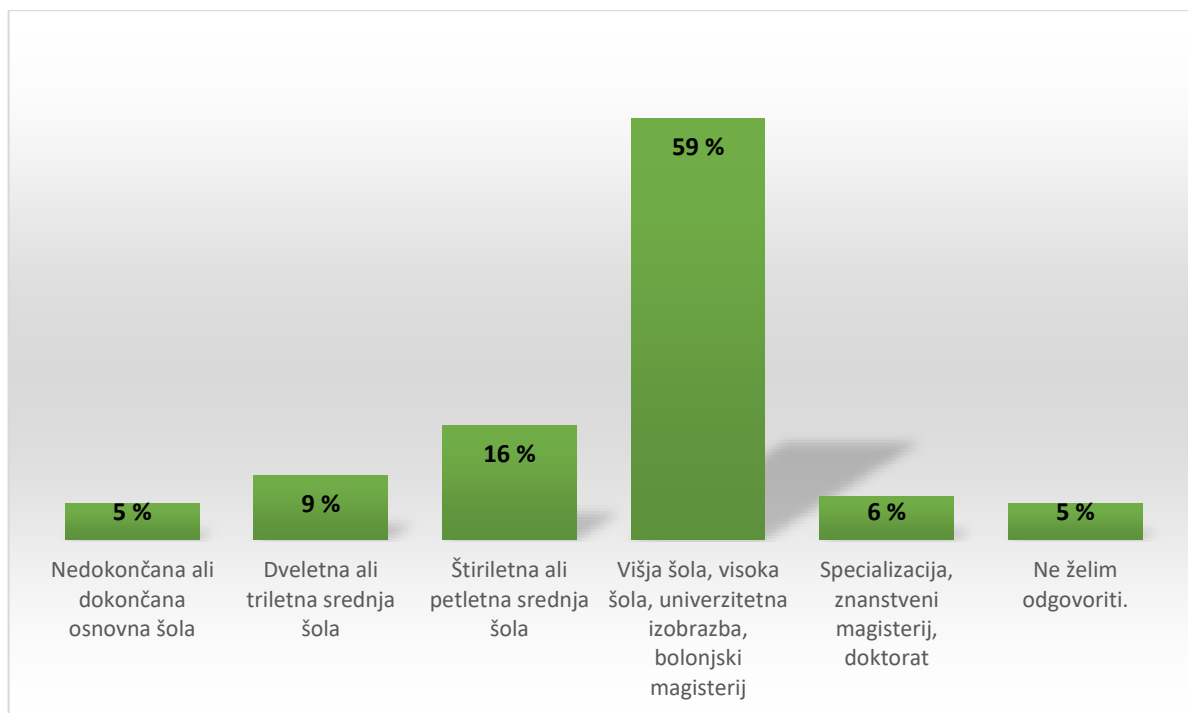
V anketnem vprašalniku je sodelovalo 98 oseb ženskega spola, kar znaša 82 % anketirancev, in 22 oseb moškega spola, kar znaša 18 % anketirancev. Največ anketiranih uporabnikov spada v starostno kategorijo 30–59 let, in sicer 61 (51 %), temu sledijo anketiranci, stari 60 let in več, in sicer 36 (30 %), 17 oseb (14 %) spada v starostno kategorijo 20–29 let, 5 respondentov je starih med 12 in 14 let (4 %), samo 1 respondent (1 %) pa spada v starostno kategorijo 15–19 let (Grafikon 8).

Grafikon 8: Starost respondentov (n = 120)

Respondente smo povprašali tudi po zaposlitvenem statusu. Ugotovili smo, da je večina anketiranih oseb zaposlenih, in sicer 64 (53 %), sledijo upokojene osebe, ki jih je 36 (30 %), 9 oseb (8 %) je študentov, 5 oseb (4 %) je osnovnošolcev, prav tako 5 oseb (4 %) je nezaposlenih, le ena oseba (1 %) se je opredelila za dijaka.

Iz Grafikona 9 je razvidno, da je več kot polovica anketiranih oseb, kar predstavlja 71 respondentov (59 %), med odgovori o stopnji izobrazbe označila odgovor *Višja šola, visoka šola, univerzitetna izobrazba, bolonjski magisterij*; 19 anketirancev (16 %) ima zaključeno štiriletno ali petletno srednjo šolo, 11 anketiranih oseb (9 %) je dokončalo dveletno ali triletno srednjo šolo, sledi 7 oseb (6 %), ki imajo specializacijo, znanstveni magisterij ali doktorat, 6 oseb (5 %) z nedokončano ali dokončano osnovno šolo, 6 oseb (5 %) pa na vprašanje o stopnji izobrazbe ni želelo odgovoriti.

Grafikon 9: Stopnja izobrazbe respondentov (n = 120)

5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

Na začetku pisne naloge smo se z metodo komparacije oziroma primerjave različne strokovne literature osredotočili na opredelitev izraza aktivno državljanstvo. Ugotovili smo, da je razlaga pojma dokaj razsežna. Spoznali smo tudi, da bi morali biti kot aktivni državljani aktivno vpeti v vsa področja našega življenja – ne le politična, na katere je zaradi demokratičnega sistema usmerjena večina pozornosti, pač pa tudi na socialna, kulturna in ekonomska. Prav tako naj bi bilo tudi izobraževanje za aktivno državljanstvo – obsegalo naj bi širok spekter vsebin in raznolikih dejavnosti. Temeljni cilj izobraževanja za aktivno državljanstvo je namreč spodbuditi odgovornost državljanov na različnih področjih. Skozi izobraževalni proces naj bi posamezniki pridobili znanja, spretnosti, veščine in vedenja, s katerimi bi ponotranjili ključne vrednote za aktivno državljanstvo življenje.

Bibliotekarski terminološki slovar (Kanič idr., 2009) splošno knjižnico opredeljuje tudi kot knjižnico, ki je namenjena splošni vzgoji, izobraževanju in razvedrilu. Veliko virov navaja, da je pomemben del njenega poslanstva uveljavljanje izobraževanja in vseživljenjskega učenja ter razvoj različnih oblik pismenosti, kar vsekakor sovpada z njeno pomembno vlogo pri širjenju demokratičnega odločanja. Knjižnične vloge, ki jih naštevajo Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019), lahko tesno povežemo s teoretičnimi izhodišči aktivnega

državljanstva oziroma izobraževanjem za aktivno državljanstvo. Nekatere lahko še posebej izpostavimo: pridobivanje znanja, vključevanje v družbo, informacijsko središče lokalne skupnosti, seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Tudi Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022–2027 (2022) poudarja, da bodo morale biti v prihodnosti slovenske splošne knjižnice še kako pozorne na pomembne trende okolja in proaktivno načrtovati vseživljenjsko učenje. Celostno gledano bi lahko rekli, da se vsako izmed strateških področij, ki jih omenja dokument, opazno ujema s tendencami aktivnega državljanstva.

Namen empirične raziskave je bil prepoznavanje izobraževalnih potreb in interesov za aktivno državljanstvo uporabnikov Goriške knjižnice Franceta Bevka, predvsem pa njihovo poznavanje pomena in smisla aktivnega državljanstva. S pomočjo primerjave rezultatov smo poskušali dobiti odgovore na ključna raziskovalna vprašanja, na podlagi katerih smo zastavili tri hipoteze.

Ključna raziskovalna vprašanja so:

1. Koliko uporabniki Goriške knjižnice poznajo izraz aktivno državljanstvo, njegov pomen in smisel?
2. Ali se kaže potreba lokalne skupnosti po ozaveščanju, izobraževanju in vzgoji za aktivno državljanstvo?
3. Ali si uporabniki želijo sodelovanja in povezovanja Goriške knjižnice z različnimi (lokalnimi) društvi in ustanovami z namenom spodbujanja k ozaveščanju, vzgoji in izobraževanju za aktivno državljanstvo?

Analiza anketnega vprašalnika je pokazala, da je aktivno državljanstvo precej kompleksno področje. Rezultati ankete namreč kažejo, da je večina uporabnikov (70 %) za izraz aktivno državljanstvo že slišala. Od tega je malo več kot polovica (52 %) anketirancev odgovorila, da njegov pomen dobro pozna, slaba polovica (48 %) pa izraz slabo pozna ali ga sploh ne pozna. Visok odstotek uporabnikov (80 %) se zaveda, da ima izraz aktivno državljanstvo širši pomen in ni omejen le na politično dogajanje in udejstvovanje. Pri tem pa moramo opozoriti na neobjektivnost odgovorov, saj je kar nekaj anketirancev pri oddaji pisne ankete priznalo, da so pri reševanju ankete razlago aktivnega državljanstva poiskali v različnih virih. Če smo natančnejši, je od vseh anketiranih oseb (n=120) kar 66 % takih, ki so odgovorili, da za izraz

aktivno državljanstvo niso še slišali oziroma njegov pomen slabo poznajo ali sploh ne poznajo.

Hipotezo 1, ki trdi, da uporabniki Goriške knjižnice pomena in smisla izraza aktivno državljanstvo ne poznajo oziroma ne poznajo dovolj dobro, torej lahko potrdimo.

Visok odstotek anketiranih uporabnikov (92 %) se je strinjal, da bi bilo treba večjo pozornost usmeriti k ozaveščanju, vzgoji in izobraževanju za aktivno državljanstvo. Podrobnejši pregled podatkov nam sicer pokaže malo drugačno sliko, saj je kar 23 % anketirancev na vprašanje, kakšno mnenje imajo o sebi kot aktivnih državljanih¹², odgovorilo, da jih aktivno državljanstvo sploh ne zanima. Sicer pa se je izkazalo, da so anketirani uporabniki v večini (77 %) naklonjeni temu, da bi v Goriški knjižnici potekala izobraževanja za aktivno državljanstvo, kar pomeni, da tudi **hipotezo 2** – »Uporabniki Goriške knjižnice čutijo potrebo po izobraževanjih za aktivno državljanstvo«, lahko potrdimo. Naj še omenimo, da so pri vprašanju o izvedbi izobraževanj uporabniki lahko navedli več odgovorov, pri čemer je izvedba izobraževanja v obliki predavanj prejela največji odstotek (27 %), sledi ji izvedba izobraževanj v obliki delavnic (22 %), izvedba v obliki odprtih razprav (19 %), nato v obliki organiziranih okroglih miz (18 %) ter v obliki prostovoljnega dela (13 %). Mnenja glede pogostosti izobraževanj za aktivno državljanstvo so si precej različna. Največ anketiranih oseb (39 %) bi želelo, da bi bila tovrstna izobraževanja enkrat mesečno, izstopa še delež uporabnikov, ki bi se izobraževanj udeležili štirikrat letno (27 %), in tistih, ki bi na izobraževanja prišli dvakrat mesečno (20 %).

Z raziskavo smo želeli ugotoviti tudi, ali uporabnike zanima povezovanje Goriške knjižnice z različnimi (lokalnimi) društvi in ustanovami z namenom, da bi z organizacijo raznih dogodkov spodbujali k ozaveščanju, vzgoji in izobraževanju za aktivno državljanstvo. Odziv je bil spodbuden, saj se 80 % anketiranih uporabnikov strinja, da bi bilo takšno sodelovanje dobrodošlo. S tem potrjujemo tudi **hipotezo 3**, ki se glasi: »Uporabniki želijo, da bi Goriška knjižnica izvajala izobraževanja za aktivno državljanstvo v sodelovanju z različnimi (lokalnimi) društvi in ustanovami«.

Poudariti moramo še dejstvo, da je več kot polovica (56 %) anketiranih oseb za aktivno državljanstvo prvič slišala v medijih (na televiziji, internetu, v časopisih), kar pomeni, da imajo pri ozaveščanju javnosti prav mediji osrednjo vlogo. Samo ena anketirana oseba je v naboru

¹² Glej vprašanje številka 5 v Prilogi 1.

odgovorov pri možnosti »Drugo« dopisala, da je za izraz aktivno državljanstvo slišala pri dodatnem izobraževanju, sicer pa se je 32 % anketirancev z izrazom prvič srečalo v šoli.

Kljub temu da smo želeli anketirati naključno izbrane uporabnike, je iz analize demografskih vprašanj razvidno, da je na spletni vprašalnik odgovorilo več oseb ženskega (82 %) kot moškega spola (18 %). To lahko v določeni meri pripišemo temu, da knjižnico obiskuje več žensk kot moških¹³. Prav tako izstopa večji odstotek anketiranih oseb z višjo stopnjo izobrazbe (65 %). Nekatere omejitve se kažejo tudi v zajetem vzorcu in lokalnem okolju. Raziskava je po večini zajela le uporabnike Goriške knjižnice, kar pomeni, da mnenja prebivalcev širše lokalne skupnosti nismo pridobili. Dobljenih rezultatov tako ni mogoče posplošiti na celotno populacijo. Ob načrtovanju novih dejavnosti in izobraževanj za aktivno državljanstvo bo v prihodnje potrebno izvesti obsežnejšo raziskavo, ki bo zajela širšo populacijo lokalne skupnosti. Ob dodatnem raziskovanju bi bilo na primer zanimivo preveriti, kako izraz aktivno državljanstvo dojemajo moški in kako ženske, s čim ga povezujejo (s političnim aktivnostmi, civilnim udejstvovanjem, kulturo ipd.). Izboljšave vidimo tudi pri samem oblikovanju anketnega vprašalnika – uporabnike bi lahko povprašali, kako zaznavajo prizadevanja na področju spodbujanja aktivnega državljanstva in kakšna so njihova mnenja o dejavnostih, ki v Goriški knjižnici že potekajo.¹⁴ Tako bi namreč ugotovili tudi, ali so uporabniki dovolj ozaveščeni o tem, da gre pravzaprav za vsebine, ki so tesno povezane z aktivnim državljanstvom.

Če izhajamo iz druge hipoteze, so tudi sami uporabniki očitno mnenja, da so o aktivnem državljanstvu pravzaprav premalo ozaveščeni. Ta ugotovitev nam bo pomagala pri usmeritvi in oblikovanju novih vsebin in projektov v okviru aktivnega državljanstva. Menimo namreč, da bi morali uporabnike izobraziti tudi v tem, kako lahko znanje, ki jim ga posredujemo, uporabijo v vsakdanjem življenju, družbi in lokalni skupnosti – da so aktivni državljani.

¹³ Trenutni statistični podatki Goriške knjižnice kažejo, da je 66 % uporabnikov ženskega in 34 % uporabnikov moškega spola.

¹⁴ Med njimi naj omenimo projekt Dnevi Goriške knjižnice, kjer vsako leto pripravljamo različne vsebine in teme ter raznolik program (predavanja, delavnice, natečaje, srečanja, pogovore ipd.). S projektom želimo pokazati, kako pomembno je širiti in ponuditi znanje posamezniku in lokalni skupnosti – prav zato smo izbrali slogan »Reci NE – nevednosti!«.

Izobraževalne potrebe za aktivno državljanstvo uporabnikov Goriške knjižnice so očitne. Gre za vseživljenjsko učenje, ki vključuje tako formalne in neformalne kot tudi priložnostne dejavnosti. Medtem ko je formalno izobraževanje namenjeno področju obveznega šolanja, pri izobraževanju odraslih izstopata neformalno in priložnostno učenje. Z ugotovitvijo potreb in želja uporabnikov lahko Goriška knjižnica kot splošna izobraževalna ustanova postane središče izobraževanja uporabnikov za aktivno državljanstvo (kar se v določeni meri sicer že izvaja, a ne predstavlja kot aktivnosti, ki so povezane z aktivnim državljanstvom).

Strateški načrt Goriške knjižnice za obdobje 2020–2025 (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020) združuje nabor ciljev za proaktivno delovanje in uresničevanje potreb lokalne skupnosti. S projektom Dnevi Goriške knjižnice bomo uporabnike in lokalno skupnost še naprej vabili k aktivnemu sodelovanju. Prav tako bomo z izvajanjem aktivnosti in vsebin zelene knjižnice še naprej opozarjali na ekološko problematiko in usmerjenost; med »zelene vsebine« spada tudi Knjižnica semen, ki smo jo za uporabnike odprli v letu 2021¹⁵. Goriška knjižnica je postala tudi ena izmed partnerjev Mreže občanske znanosti v Sloveniji, s čimer soustvarja skupnost občanskih raziskovalcev. Povezali smo se s še eno osrednjo območno knjižnico – Knjižnico Mirana Jarca Novo mesto, ki svojim uporabnikom v sklopu SOS točke nudi pomoč in svetovanje pri uporabi spleta (E-knjižnice, E-viri, E-pošte, portali eZdravje, eUprava, eDavki idr.). Na Oddelku s strokovnim gradivom bomo podobno točko za pomoč uporabnikom vzpostavili tudi v Goriški knjižnici, projekt pa nameravamo bolj strukturirati v letu 2024.

Aktivno državljanstvo je tema, ki zadeva vse nas. Prav vsi bi namreč morali prispevati k oblikovanju in nenehnemu izpopolnjevanju družbe, v kateri imamo svoje pravice in dolžnosti. Skupaj bi morali soustvarjati sistem vrednot in okolje, v katerem živimo. Pa vendar smo nekateri ljudje znotraj družbe pasivni, kar nas lahko odtegne od pomembnih procesov odločanja, ki se tičejo našega življenja. Zaključimo lahko, da je različnim opredelitvam in razlagam aktivnega državljanstva skupna predvsem medsebojna povezanost, sodelovanje ter raznovrstne aktivnosti v skupnosti, ki na kakršenkoli način prispevajo k blaginji družbe. Ugotovili smo, da je aktivno državljanstvo proces vseživljenjskega učenja in prav zato je eden izmed njegovih temeljnih ciljev pridobivanje in razvijanje raznolikih znanj in spretnosti, ki jih lahko pridobimo z izobraževanjem. Vprašati pa se moramo, kaj je tisto, kar bi državljane

¹⁵ Knjižnica semen je namenjena ohranjanju kulturnih rastlin in temelji na brezplačni izmenjavi semen. Obstoj knjižnic semen na nekem območju krepí lokalno skupnost, omogoča izmenjavo dobrih praks in vzpodbuja varovanje ter ohranjanje avtohtonih in tradicionalnih vrst rastlin.

pripravilo do tega, da bi postali aktivnejši, in kaj je tisto, kar bi jih spodbudilo k ozaveščanju in izobraževanju na področju aktivnega državljanstva. Zdi se namreč, da smo po malem aktivni državljani vsi, pa vendar se pomembne aktualne teme, o katerih morda nismo dovolj ozaveščeni, iz dneva v dan spreminjajo.

Vloga splošne knjižnice kot javne ustanove je že od svojih začetkov tesno povezana s posredovanjem različnih znanj. V današnjem času uporabniki v knjižnico ne zahajajo samo zaradi knjig in branja. Vloga, ki jo ima knjižnica danes, že dolgo presega njeno primarno poslanstvo – je namreč središče različnih dejavnosti, tudi izobraževalnih. Povezovanje knjižnice z lokalnim okoljem je bistvenega pomena za njen razvoj, njen razvoj pa bistvenega pomena za razvoj lokalne skupnosti.

»Leto 2021 je postalo leto priložnosti. [...] Vzeli smo si čas za pregled našega dosedanjega delovanja in iskanja izboljšav. Zavedamo se, da je sodobna knjižnica predvsem prostor, ki uporabnikom ponuja številne možnosti – izobraževanje, zabavo, sprostitvev, druženje, izposojajo knjig ... In tak prostor želimo ustvariti. Kjer se bodo naši uporabniki počutili domače in zaželeno« (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2022, str. 19).

6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Ambrožič, M. (2005). Anketna metoda. V A. Šaupperl (ur.). *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu* (str. 23–52). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-2PIO4RZ1/5eb16b1a-be07-4f99-adbb-f93b069c8f4c/PDF>
- Benn, R. (1999). Izobraževanje za aktivno državljanstvo – Kako se naučimo aktivne demokracije? *Andragoška spoznanja*, 5(4), 48–51. <https://doi.org/10.4312/as.5.4.48-51>
- Cerar, M. (28. 8. 2013). *Aktivno državljanstvo*. Dnevnik. <https://www.dnevnik.si/1042603768>
- Chanan, G. (2012). *Active citizenship and community involvement: getting to the roots*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef9757en.pdf

- Dürr, K., Spajić Vrkaš, V. in Ferreira Martins, I. (2005). *Strategije za učenje demokratičnega državljanstva: projekt »Izobraževanje za demokratično državljanstvo«*. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri Narodni in univerzitetni knjižnici.
- Goriška knjižnica Franceta Bevka. (2020). *Strateški načrt Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica za obdobje 2020–2025*.
https://www.gkfb.si/images/dokumenti/info_JZ/Strateski_nacrt_GKFB_2020-2025.pdf
- Goriška knjižnica Franceta Bevka. (2022). *Letno poročilo 2021: poslovno in finančno poročilo Goriške knjižnice*.
https://www.gkfb.si/images/dokumenti/info_JZ/2021_Letno-porocilo.pdf
- Hoffmann, K., Kavčič, P., Koren, F., Seljak, B., Troha Jejčič, I. in Vremec Ragusi, M. (2019). *Pogled nazaj, polet naprej: zbornik ob 70-letnici Goriške knjižnice: [1949-2019]*. Goriška knjižnica Franceta Bevka.
- Hoskins, B., Jesinghaus, J., Mascherini, M., Munda, G., Nardo, M., Saisana, M., Van Nijlen, D., Vidoni, D. in Villalba, E. (2006). *Measuring active citizenship in Europe*. Institute for the Protection and Security of the Citizen.
https://webmail.arnes.si/?_task=mail&_frame=1&_mbox=INBOX&_uid=2947&_part=2&_action=get&_extwin=1
- IFLA/UNESCO *Multicultural library manifesto: the multicultural library – a gateway to a cultural diverse society in dialogue*. (2012). International Federation of Library Associations and Institutions. https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural_library_manifesto-en.pdf
- Istenič, M. (2006). Aktivno državljanstvo: vedno seznanjeni z novostmi. *EPIcenter*, 7(6), 11–13. <https://www.prc.si/upload/publikacije/epicenter-10-2006.pdf>
- Jelenc Krašovec, S. (2003). Izobraževanje za demokratično državljanstvo: Kako se naučiti dejavne državljanskosti? *Novičke*, (4), 4–6.
https://arhiv.acs.si/novicke/2003/novicke_2003-04.pdf
- Kanič, I., Leder, Z., Ujčič, M., Vilar, P. in Vodeb, G. (2009). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Kompetence za demokratično kulturo: Živeti skupaj kot enakovredni posamezniki v večkulturnih demokratičnih družbah*. (2016). Svet Evrope.
<https://rm.coe.int/16806ccf17>

- Lavrič, V. in Mustar, A. (2010). *Aktivno državljanstvo – primerjava med Dansko, Irsko in Slovenijo* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
<https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=123999&lang=slv>
- Librarians must be active citizens in the affairs of the community beyond the library's issues. (b. d.). V *IFLA Global vision ideas store*. IFLA.
<https://ideas.ifla.org/ideas/country/puerto-rico/ideagroup/community-engagement/?show=669>
- Medvešček, D. (2021). *Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica* [Pisna naloga za bibliotekarski izpit]. Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica.
<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-5L53EN3U/cbec8e35-edf7-4d11-abb4-b5ba4d2e91ed/PDF>
- Možina, E. (1999). So v Sloveniji izpolnjeni pogoji za aktivno državljanstvo? *Andragoška spoznanja*, 5(4), 13–26. <https://doi.org/10.4312/as.5.4.13-26>
- Novljan, S. (1992). Knjižnica je več kot učbenik. *Knjižnica*, 36(1), 7–17.
https://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_DOC-IAQMKCUF/index.html
- Novljan, S. (2004). Izobraževalna moč splošnih knjižnic. *Knjižnica*, 48(3), 107–124.
<https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/5786>
- Podgornik, T. (2019). Pomen knjižnice kot javnega prostora – knjižnica kot »tretji prostor«: primer Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica. *Knjižnica*, 63(1-2), 345–365.
<https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/7657/7137>
- Podmenik, D. (2003). Aktivno državljanstvo in socialni kapital. V M. Makarovič (ur.). *Socialni kapital v Sloveniji* (str. 56–79). Založba Sophia.
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe. (2023). *Uradni list RS*, št. 28/2023.
- Report of the Taskforce on Active Citizenship*. (2007). Taskforce on Active Citizenship.
<https://www.wheel.ie/sites/default/files/media/file-uploads/2018-08/Report%20of%20the%20Taskforce%20on%20Active%20Citizenship.pdf>
- Sardoč, M. (2003). Izobraževanje za demokratično državljanstvo: predstavitev projekta Sveta Evrope. *Novičke*, (4), 6–8. https://arhiv.acs.si/novicke/2003/novicke_2003-04.pdf
- Siders, D. (21. 9. 2022). *Call to action!* [YouTube video]. Kongres Zveze bibliotekarskih društev Slovenije »Proaktivno delovanje knjižnic«.
<https://www.youtube.com/watch?v=c4xk25fRC-o>
- Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020: stanje in okolja slovenskih splošnih knjižnic v letu 2012*. (2012).

- Združenje splošnih knjižnic. https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2019/07/ZSK_e-katalog_SLO-1.pdf
- Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022–2027.* (2022). Združenje splošnih knjižnic.
- Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028).* (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Šinko, S. (2014). Izobraževalne potrebe uporabnikov splošne knjižnice. *Knjižnica*, 58(1-2), 57–80. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6091>
- Šipuš, K., Banjac, M., Flis, R., Gramc, J., Kunaver, V., Mandelc, D., Ogorelc, M. in Šimenc, M. (2020). *Katalog znanja. Aktivno državljanstvo: srednje poklicno izobraževanje (30 ur)*. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. https://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2020/programi/media/pdf/aktivno_drzavljanstvo_spi.pdf
- Štemberger, T. (2015). Nekateri dileme spletnega zbiranja podatkov v luči pedagoških raziskav. *Pedagoška obzorja*, 30(1), 128–143. https://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_doc-4331QDZF/index.html
- Vilič Klenovšek, T. (1999). Kako bomo izvajali izobraževanje za aktivno državljanstvo? *Andragoška spoznanja*, 5(4), 85. <https://doi.org/10.4312/as.5.4.85>
- Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 – ZUJIK, 92/2015.
- Žalec, N. (1999). Kako lahko posameznik izraža svoje aktivno državljanstvo? *Andragoška spoznanja*, 5(4), 87–89. <https://doi.org/10.4312/as.5.4.87-89>
- Žnidaršič, B. (1999). Podeželje potrebuje aktivne državljanke. *Andragoška spoznanja*, 5(4), 72–76. <https://doi.org/10.4312/as.5.4.72-76>

PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani uporabnik,

v sklopu bibliotekarskega izpita izdelujem pisno nalogo z naslovom *Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica kot središče izobraževanja uporabnikov za aktivno državljanstvo*. Prijazno vas vabim k sodelovanju v anketi in se vam za odziv iskreno zahvaljujem. Zbrani podatki bodo uporabljeni izključno za analizo v pisni nalogi. Izrazi, ki so zapisani v moški slovnični obliki, se uporabljajo kot nevtralni za ženski in moški spol. Anketa je anonimna.

1. Ali ste že slišali za izraz aktivno državljanstvo?

- Da
- Ne

2. Če ste odgovorili z »Da« kako dobro poznate pomen izraza aktivno državljanstvo?

- Dobro poznam pomen izraza aktivno državljanstvo.
- Slabo poznam pomen izraza aktivno državljanstvo.
- Ne poznam pomena izraza aktivno državljanstvo.

3. Kje ste se prvič seznanili z izrazom aktivno državljanstvo?

- Na televiziji
- Na internetu
- V šoli
- V časopisih
- Za izraz aktivno državljanstvo nisem še slišal.
- Drugo: _____

4. Kateri izmed naštetih odgovorov po vašem osebnem mnenju najbolj opredeljuje izraz aktivno državljanstvo?

- Aktivno državljanstvo pomeni redno udeleževanje na volitvah in referendumih.
- Aktivno državljanstvo pomeni vsakršno družbeno dejavnost na vseh področjih, ki prispevajo k blaginji družbe in lokalne skupnosti.

- Aktivno državljanstvo pomeni redno spremljanje novic o političnem in družbenem dogajanju prek vseh oblik medijev (televizije, radia, spletnih strani, družbenih omrežij ...).

5. Aktivni državljan s svojo aktivnostjo uresničuje osebne interese, deluje v splošno dobro družbe in v korist demokratičnim ciljem in vrednotam. (Podmenik, 2003)

Ali zase menite, da:

- ste aktivni državljan, zato bi si želeli več izobraževanj in dogodkov na temo aktivnega državljanstva.
- želite postati aktivnejši državljan, zato bi vas zanimala izobraževanja in dogodki na temo aktivnega državljanstva.
- niste aktivni državljan in vas to ne zanima.

6. Ali menite, da bi bilo treba večjo pozornost usmeriti k ozaveščanju, vzgoji in izobraževanju za aktivno državljanstvo?

- Se strinjam.
- Se ne strinjam.
- Me ne zanima.

7. Ali bi si želeli, da bi v Goriški knjižnici Franceta Bevka potekala izobraževanja za aktivno državljanstvo?

- Da
- Ne
- Me ne zanima.

8. V kakšni izvedbi?

- V obliki predavanj
- V obliki delavnic
- V obliki organiziranih okroglih miz
- V obliki odprtih razprav
- V obliki prostovoljnega dela

9. Kako pogosto?

- Enkrat tedensko
- Dvakrat mesečno
- Enkrat mesečno
- Štirikrat letno
- Manj kot štirikrat letno

10. Ali bi vas zanimalo, če bi Goriška knjižnica Franceta Bevka v sodelovanju z različnimi (lokalnimi) društvi in ustanovami organizirala razne dogodke ter tako spodbujala k ozaveščanju, vzgoji in izobraževanju za aktivno državljanstvo?

- Da
- Ne
- Me ne zanima.

11. Ali ste uporabnik Goriške knjižnice Franceta Bevka?

- Da
- Ne

12. Katero enoto Goriške knjižnice Franceta Bevka najpogosteje obiskujete?

(Možnih je več odgovorov.)

- Osrednjo enoto v Novi Gorici
- Krajevno knjižnico _____
- Potujočo knjižnico
- Nisem član/uporabnik Goriške knjižnice Franceta Bevka.

13. Spol

- Ženski
- Moški

14. V katero starostno kategorijo spadate?

- Do 14 let
- 15–19 let
- 20–29 let
- 30–59 let

- 60 let in več

15. Kakšen je vaš zaposlitveni status?

- Osnovnošolec
- Dijak
- Študent
- Zaposlen
- Nezaposlen
- Upokojen

16. Kakšna je vaša stopnja izobrazbe?

- Nedokončana ali dokončana osnovna šola
- Dveletna ali triletna srednja šola
- Štiriletna ali petletna srednja šola
- Višja šola, visoka šola, univerzitetna izobrazba, bolonjski magisterij
- Specializacija, znanstveni magisterij, doktorat
- Ne želim odgovoriti.